

О. М. Ткачук

**ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
КОДЕКС УКРАЇНИ:
ПОСТАТЕЙНИЙ ПОКАЖЧИК
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ – ВЕЛИКОЇ
ПАЛАТИ ТА КАСАЦІЙНОГО
ЦИВІЛЬНОГО СУДУ
(ПРАКТИКА 2018–2019 РОКІВ)**

Харків
«Право»
2020

УДК 347.91/.95(477)(094.4)(083.8)
Т48

Ткачук О. М.

Т48 Цивільний процесуальний кодекс України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду – Великої Палати та Касаційного цивільного суду (практика 2018–2019 років) / О. М. Ткачук. – Харків : Право, 2020. – 106 с.

ISBN 978-966-937-926-9

Збірник містить у собі систематизацію судової практики Верховного Суду за 2018–2019 роки, яка впорядкована за статтями Цивільного процесуального кодексу України, що дозволяє назвати книгу постатейним коментарем практичного тлумачення норм вітчизняного цивільного процесуального законодавства Верховним Судом.

Збірник призначений для практичного використання суддями, адвокатами, практикуючими юристами, а також усіма тими, хто стикається з практикою застосування цивільного процесу.

УДК 347.91/.95(477)(094.4)(083.8)

ISBN 978-966-937-926-9

© Ткачук О. М., 2020

© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
Ст. 30 ЦПК	Позови, що виникають з приводу нерухомого майна, пред'являються за місцезнаходженням майна або основної його частини (частина перша статті 30 ЦПК України). Вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій розглядаються судом, визначеним за правилами підсудності щодо розгляду спору, похідним від якого є такі вимоги (частина восьма цієї статті). Вимоги про визнання протиправними дій з прийняття рішень державного реєстратора чи нотаріуса про державну реєстрацію речових прав і обтяжень на нерухоме майно та про скасування цих рішень має розглядати суд, до компетенції якого належить розгляд позовів, які виникають з приводу нерухомого майна, щодо якого державний реєстратор чи нотаріус прийняли вказані рішення.	№ 14-158цс19 від 24.04.2019 Велика Палата	про скасування рішень про державну реєстрацію прав та їх обтяжень
Ст. 44 ЦПК	1. (1.1) Щодо зловживання скаргником правом на подання скарги 13. 1 березня 2018 року скажник звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність державного виконавця в порядку розділу VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень» ЦПК України. 14. Скарга має відповідати загальним вимогам щодо форми та змісту позовної заяви, передбаченим приписами ЦПК України (статті 175, 177), з урахуванням особливостей, визначених у частині четвертій статті 74 Закону України «Про виконавче провадження». Якщо скарга за формою та змістом не відповідає таким вимогам, то застосовуються приписи статті 185 ЦПК України. У разі відсутності спеціальних приписів щодо вирішення певних питань, які виникають при розгляді скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, для розгляду таких скарг мають застосовуватися приписи	№ 14-92цс19 від 13.03.2019 Велика Палата	скарга на бездіяльність державного виконавця

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	ЦПК України, якими врегульовані аналогічні питання, зокрема, щодо учасників цивільного процесу, їхніх прав і обов'язків (статті 42–47, 55–64), судових викликів і повідомлень (статті 128–131), заходів процесуального примусу глава 9 розділу III), відкриття провадження у справі (глава 2 розділу III), розгляду справи по суті (глава 6 розділу III), апеляційного та касаційного оскарження судових рішень (глави 1, 2 розділу V). 15. Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (частина перша статті 2 ЦПК України). 16. Відповідно до частини другої цієї ж статті суд та учасники судового процесу зобов'язані керуватися завданням цивільного судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі. 17. Повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом і неприпустимість зловживання процесуальними правами є основними засадами (принципами) цивільного судочинства (пункти 2 та 11 частини третьої статті 2 ЦПК України). 18. Учасники справи зобов'язані виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу (пункт 1 частини другої статті 43 ЦПК України). 19. Учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається (частина перша статті 44 ЦПК України). 20. За змістом частини другої цієї статті перелік дій, що суперечать завданню цивільного судочинства та які залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами, не є вичерпним.		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	21. У скарзі ОСОБА_3 неодноразово використовує нецензурну лексику, лайливо характеризує державного виконавця та його роботу (Т. 1, а. с. 6) і стверджує, що звернувся до суду за захистом своїх прав саме тому, що державний виконавець має такі характеристики. 22. Нецензурна лексика, образливі та лайливі слова чи символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду (суддям) не можуть використовуватися ні у заявах по суті справи, заявах з процесуальних питань, інших процесуальних документах, ні у виступах учасників судового процесу та їх представників. 23. Велика Палата Верховного Суду переконана, що використання одними учасниками судового процесу та їх представниками нецензурної лексики, образливих і лайливих слів чи символів у поданих до суду документах і у спілкуванні з судом (суддями), з іншими учасниками процесу та їхніми представниками, а також вчинення аналогічних дій є виявом очевидної неповаги до честі, гідності зазначених осіб з боку тих, хто такі дії вчиняє. Ці дії суперечать основним засадам (принципам) цивільного судочинства (пунктам 2 і 11 частини третьої статті 2 ЦПК України), а також його завданню, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі (частини перша та друга вказаної статті). З огляду на це вчинення таких дій суд може визнати зловживанням процесуальними правами та застосувати, зокрема, наслідки, передбачені частиною третьою статті 44 ЦПК України. 24. Аналогічно Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), застосовуючи підпункт «а» пункту 3 статті 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо він вважає,		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	що ця заява є зловживанням правом на її подання. Для прикладу, ЄСПЛ констатує зловживання правом на подання заяви, коли заявник під час спілкування з ЄСПЛ вживає образливі, погрозові або провокативні висловлювання проти уряду-відповідача, його представника, органів влади держави-відповідача, проти ЄСПЛ, його суддів, Секретаріату ЄСПЛ або його працівників (див., ухвали щодо прийнятності у справах «Ржегак проти Чеської Республіки» від 14 травня 2004 року (Rehak v. the Czech Republic, заява № 67208/01), «Дюрінже та Грандж проти Франції» від 4 лютого 2003 року (Düringer and Grunze v. France, заява № 61164/00 і № 18589/02)). 25. У справі № 199/6713/14-ц суди першої й апеляційної інстанцій розглянули скаргу незважаючи на те, що скажник неодноразово у скарзі нецензурно, використовуючи лайливі слова, характеризував державно-го виконавця та його роботу. 26. Велика Палата Верховного Суду вважає такі дії скажника виявом неповаги до суду й інших учасників процесу та констатує, що подання такої скарги є зловживанням скажником його процесуальним правом, невиконанням обов'язку керуватися завданням цивільного судочинства. 2. Відповідно до частини першої статті 44 ЦПК України учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Частиною другою статті 44 ЦПК України визначений перелік дій сторони, які можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами, зокрема, вчинення аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкодження розгляду справи.	№ 61-5178св19 від 20.06.2019 Касаційний цивільний суд	про стягнення то- варно-матеріаль- них цінностей

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. У випадку зловживання процесуальними правами учасником судового процесу суд застосовує до нього заходи, визначені цим Кодексом (частина четверта статті 44 ЦПК України). Відповідно до пункту 2 частини першої статті 148 ЦПК України суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу у сумі до від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадках зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству. Установлено, що ПП «Агроекологія» систематично вчиняє дії, спрямовані на затягування розгляду справи, подаючи кожного разу апеляційну скаргу на той самий об'єкт оскарження без дотримання вимог ЦПК України, не сплачуючи жодного разу судовий збір, не виконуючи вимоги ухвал суду про необхідність усунути недоліки та сплатити судовий збір і зазначити поважні причини пропуску процесуального строку для подачі апеляційної скарги. Первісним є позов орендодавця ОСОБА_1 про розірвання договору оренди, а пред'явлений ПП «Агроекологія» позов є зустрічним, тобто ПП «Агроекологія» вчиняє дії по унеможливленню здійснення своєчасного судочинства. Апеляційний суд обґрунтовано визнав такі дії заявника зловживанням своїми процесуальними правами, що фактично унеможливило здійснення судом першої інстанції своєчасного розгляду справи впродовж розумних строків, та стягнув в дохід державного бюджету штраф у якості заходу процесуального примусу. Європейський суд з прав людини наголошував, що право особи на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	строку кореспондується з обов'язком добросовісно користуватися наданими законом процесуальними правами, утримуватись від дій, що зумовлюють затягування судового процесу, та вживати надані процесуальним законом заходи для скорочення періоду судового провадження (пункт 35 рішення у справі «Юніон Еліментарія Сандерс проти Іспанії» від 07 липня 1989 року). Доводи касаційної скарги щодо незаконного стягнення штрафу у розмірі 3 000,00 грн є безпідставними, оскільки відповідно до положень пункту 2 частини першої статті 148 ЦПК України суд може стягнути штраф у розмірі від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто апеляційний суд, за своїм внутрішнім переконанням, визначив розмір штрафу у межах, встановлених процесуальним законом. Таким чином, доводи касаційної скарги є безпідставними, висновків апеляційного суду не спростовують, на законність судового рішення не впливають. Разом з цим, колегія суддів звертає увагу на те, що на ПП «Агроєкологія» не вперше покладено обов'язок зі сплати штрафу у зв'язку із зловживанням заявником своїми процесуальними правами, що фактично унеможливило здійснення судом першої інстанції своєчасного розгляду справи впродовж розумних строків (постанови Верховного Суду від 18 грудня 2018 року справа № 530/342/17, від 19 грудня 2018 року справа № 530/1820/16-ц). Вказане додатково підтверджує про зловживання заявником своїми процесуальними правами і в інших справах, що додатково дає підстави стверджувати про обґрунтованість та законність ухвали Полтавського апеляційного суду від 08 лютого 2019 року щодо накладення на ПП «Агроєкологія» штрафу в розмірі 3 000,00 грн.		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
Ст. 51 ЦПК	Щодо відповідача у справі у частині вимог про скасування рішення Дніпропетровської міської ради від 13 квітня 2017 року № 83/19 про надання ОСОБА_2 дозволу на розроблення проекту землеустрою та скасування державної реєстрації за ОСОБА_2 права на земельну ділянку Суд розглядає цивільні справи не інакше як за зверненням фізичних чи юридичних осіб, поданим відповідно до цього кодексу, в межах заявлених ними вимог і на підставі доказів сторін та інших осіб, які беруть участь у справі. Особа, яка бере участь у справі, розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Таке право мають також особи (за винятком тих осіб, які не мають цивільної процесуальної дієздатності), в інтересах яких заявлено вимоги (частини перша та друга статті 11 ЦПК України у редакції, чинній на час відкриття провадження у справі та розгляду справи судом першої інстанції). Суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Таке право мають також особи, в інтересах яких заявлено вимоги, за винятком тих осіб, які не мають процесуальної дієздатності. (частини перша та друга статті 13 ЦПК України у редакції, чинній на час розгляду справи судом апеляційної інстанції). Відповідач – це особа, яка, на думку позивача, або відповідного правоуповноваженого суб'єкта, порушила, не визнала чи оспорила суб'єктивні права, свободи чи інтереси позивача. Відповідач притягається до справи у зв'язку з позовною вимогою, яка пред'являється до нього.	№ 61-48597св18 від 04.12.2019 Касаційний цивільний суд	про скасування рішення та зобов'язання вчинити певні дії

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	Найчастіше під неналежними відповідачами розуміють таких відповідачів, щодо яких судом під час розгляду справи встановлено, що вони не є зобов'язаними за вимогою особами. Для правильного вирішення питання щодо визнання відповідача неналежним недостатньо встановити відсутність у нього обов'язку відповідати за даним позовом. Установлення цієї умови – підстава для ухвалення судового рішення про відмову в позові. Щоб визнати відповідача неналежним, крім названої умови, суд повинен мати дані про те, що обов'язок відповідати за позовом покладено на іншу особу. Визнати відповідача неналежним суд може тільки в тому випадку, коли можливо вказати на особу, що повинна виконати вимогу позивача, – належного відповідача. Таким чином, неналежний відповідач – це особа, притягнута позивачем як відповідач, стосовно якої встановлено, що вона не повинна відповідати за пред'явленим позовом за наявності даних про те, що обов'язок виконати вимоги позивача лежить на іншій особі – належному відповідачеві. Тобто, визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість, встановлення належності відповідачів й обгрунтованості позову – обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи (див. висновки Великої Палати Верховного Суду у постанові від 17 квітня 2018 року у справі № 523/9076/16-ц). Суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача. Якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до закінчення		